

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-2-33>**Світлана КРИШТАНОВИЧ,***orcid.org/0000-0002-2147-9028**доктор педагогічних наук, доцент,**доцент кафедри педагогіки та психології**Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (Львів, Україна) skrischtanovich@gmail.com***Людмила САМСОНЮК,***orcid.org/0000-0002-7809-4129**викладач кафедри педагогіки та психології**Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського (Львів, Україна) samsonyukul@gmail.com*

НОВІ ПЕДАГОГІЧНІ РОЛІ ВИКЛАДАЧА В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Статтю присвячено вивченню нових педагогічних ролей викладача вищої школи в умовах євроінтеграції України. Основні завдання, які нині стоять перед закладами вищої освіти, такі: якісна підготовка здобувачів вищої освіти, що ґрунтується на студентоцентрованому підході, який орієнтований на результат; формування професійних компетентностей студента й особистісних якостей, які би спонукали його до саморозвитку та навчання протягом життя. Ці завдання можна реалізувати за допомогою нових педагогічних ролей, як-от: тренер, коуч, ментор, тьютор, фасилітатор, едвайсер. Кожній із цих ролей відведена своя функція у формуванні професійної компетентності майбутнього фахівця, який готовий до нових викликів сучасності. Викладач-тренер працює із групою студентів і організовує ефективну форму активного навчання, що об'єднує блоки теоретичного та практичного формування навичок за досить короткий період часу. Викладач-коуч допомагає віднайти відповіді на особисті запитання студентів, що сприяє самоаналізу, критичному мисленню, відповідальності за ухвалені рішення, визначенню пріоритету виконання завдань тощо. Ментор є тією людиною, яка має досвід і супроводжує здобувача вищої освіти, у якого немає такого досвіду, але своїм прикладом надихає студента вдосконалювати свої професійні й особистісні компетентності. Викладач-тьютор як наставник своїми діями сприяє ініціативі студента у виборі способів діяльності, розробляє освітню траєкторію студента, сприяє формуванню soft skills, залучає до соціальної діяльності тощо. Метою викладача-фасилітатора є налагодження ефективної комунікації у групі, яка вирішує самостійно визначені завдання, аналізує проблемні поля та знаходить вирішення цих проблемних зон. Едвайсер-стейкхолдер надає корисні поради студентам щодо своєї сфери діяльності, тим самим мотивує їх до навчальної діяльності та саморозвитку. Отже, застосування педагогічних ролей в освітньому процесі вищої школи сприятиме визначенню культурного та професійного зростання студента. Ці педагогічні ролі виконують визначену для них функцію у становленні студента як особистості та професіонала, який буде конкурентоспроможним на ринку праці.

Ключові слова: науково-педагогічні працівники, заклад вищої освіти, тренер, коуч, ментор, тьютор, фасилітатор, едвайсер.

Svitlana KRYSHYANOVYCH,*orcid.org/0000-0002-2147-9028**Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,**Associate Professor at the Department of Pedagogy and Psychology**Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyj**(Lviv, Ukraine) skrischtanovich@gmail.com***Liudmyla SAMSONIUK,***orcid.org/0000-0002-7809-4129**Lecturer at the Department of Pedagogy and Psychology**Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyj**(Lviv, Ukraine) samsonyukul@gmail.com*

NEW PEDAGOGICAL ROLES OF A TEACHER IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM

The article is devoted to the study of new pedagogical roles of a higher school teacher in the conditions of European integration of Ukraine. The main tasks facing higher education institutions today are high-quality training of applicants for higher education, based on a student-centered, results-oriented approach; formation of professional competencies of

the student and personal qualities that would encourage him to self-development and lifelong learning. These tasks can be implemented with the help of new pedagogical roles such as: coach, coach, mentor, tutor, facilitator, advisor. Each of these roles has its own function in the formation of professional competence of the future specialist, who is ready for the new challenges of today. The teacher-trainer, working with a group of students organizes an effective form of active learning, which combines blocks of theoretical and practical skills in a relatively short period of time. The teacher-coach helps to find answers to personal questions of students, which promotes self-analysis, critical thinking, responsibility for decisions, prioritizing tasks and more. A mentor is a person who has experience and accompanies the applicant who has no such experience, but by his example inspires the student to improve their professional and personal competencies. The tutor-teacher, as a mentor by his actions promotes the student's initiative in choosing ways of activity, develops the student's educational trajectory, promotes the formation of soft-skills, engages in social activities, etc. The goal of the teacher-facilitator is to establish effective communication in the group, which solves independently defined tasks, analyzes problem fields and finds solutions to these problem areas. Adviser-stakeholder, provides useful advice to students on their field of activity, thereby motivating them to educational activities and self-development. Thus, the use of pedagogical roles in the educational process of higher education will help determine the cultural and professional growth of the student. These pedagogical roles perform their assigned function in becoming a student as a person and a professional who will be competitive in the labor market.

Key words: *research and teaching staff, institution of higher education, coach, coach, mentor, tutor, facilitator, advisor.*

Постановка проблеми. Дидактика як окремий напрям педагогічних наук, загальна теорія освіти вищої школи і надалі розвивається та має досягнення у вигляді інноваційних методик, становить фундамент у формуванні професійної компетентності здобувачів вищої освіти. Генерування та розширення здобуття освіти потребує впровадження інноваційних технологій особливої підготовки здобувачів вищої освіти, які спрямовані на підвищення їхньої фаховості та конкурентоспроможності на ринку праці.

Нині підготувати майбутніх фахівців, які спроможні відповідати викликам ХХІ ст., – актуальне і важливе завдання. Надзвичайно важливою є методика професійної підготовки здобувачів у вищій школі, яка має гарантувати не тільки освітньо-виховний процес, а й набуття ними фахово цінних якостей особистості.

Аналіз досліджень. Одним із найважливіших пріоритетів у виконанні завдань щодо формування професійної компетентності майбутніх фахівців є створення умов для впровадження в освітній процес системи інноваційних методів педагогічного впливу та відповідних технологій навчання. Такі методи педагогічного впливу сприяють: збагаченню традиційних форм та методів навчання, використанню в освітньому процесі проєктних, дискусійних, діалогічних, проблемних та інших методів активного навчання; періодичному вдосконаленню змісту фахових дисциплін, організації та забезпечення поступовості всіх видів практик; взаємодії між науково-педагогічним працівником та студентом тощо (Гурін та ін., 2012: 390).

Система неперервного навчання посприяла зародженню нових педагогічних професій, які мають різні функції, як-от коуч, ментор, тьютор, фасилітатор, едвайсер (Соколова, 2013). Також великий внесок щодо інноваційних методик викладання, якими має володіти та які мусить

упроваджувати в освітній процес науково-педагогічний працівник, який має адаптуватися до визначених педагогічних ролей, зробили такі науковці, як: Ю. Бреус, С. Гвозд'їй, О. Крупський, Н. Лебідь, Д. Маккей, Є. Намлієва, С. Романова, К. Торн, Ю. Яковенко й інші.

Мета статті – зробити аналіз особливостей педагогічних ролей вищої школи й адаптації їх науково-педагогічними працівниками в підготовці здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Підготовка здобувачів вищої освіти нині потребує нових підходів до взаємодії викладача та студента в закладах вищої освіти. Сучасний викладач повинен бути адаптивним до нових вимог суспільства та володіти професійними й особистісними компетентностями, педагогічними здібностями, які необхідні для формування студента як особистості. Адже людина має бути інформаційно грамотною, уміти знайти інформацію та розуміти, як її застосувати в майбутньому. Кожен здобувач вищої освіти – це особистість, у якої є власні цілі та потреби. Тому розглянемо такі педагогічні ролі, які формують професійні компетентності студентів, як-от: тренер, коуч, ментор, тьютор, фасилітатор, едвайсер.

Тренінг – це «курс активного навчання, що складається із вправ, їх обговорення, роботи зі спонтанною поведінкою людини або природною ситуацією» (Михайлова, 2006). Можливі також короткі фрагменти інформації про предмет, і все ж тренінг – це передусім набуття учасниками безпосереднього досвіду. Натепер в освітньому процесі тренінги стали провідною формою навчання, оскільки ефективні й легко перетворюють знання на уміння й навички.

Отже, тренер-викладач має володіти не лиш матеріалом (знання) та методикою його переказу, а й потребує додаткових видів компетентності, серед яких:

– технічна компетентність – це вміння трансформувати мету в систему визначених навчальних завдань, підібрати до них відповідні практичні вправи;

– міжособистісна комунікативна компетентність – це вербальні та невербальні вміння, відчуття групових процесів і вміння витлумачити їх;

– контекстуальна компетентність – тренер-викладач має розуміти, кого він навчає, рівень знань, якими володіють учасники, та володіти предметом навчання;

– адаптивна компетентність – це здатність передбачення й оновлення змін у предметі навчання;

– концептуальна компетентність – це володіння основами знань, на яких базується тренерська практика;

– інтегративна компетентність – це надання професійної оцінки, логічного мислення, ухвалення інформованих рішень, вирішення проблем.

Для оптимізації та систематизації знань, які отримують майбутні фахівці, є ефективно застосування методу тренінгу. Тому тренінгу притаманні такі особливості: процес навчання переважає над результатом; персональна актуалізація мотивів, визначення завдань і встановлення їхньої пріоритетності; поетапне засвоєння знань; виявлення творчих здібностей учасників тренінгу завдяки активній міжособистісній комунікації; спонукання до соціалізації учасників тренінгу; зворотний зв'язок у системі «учасник – група» (Торн, Маккей, 2001: 134).

Методика підготовки програми курсу-тренінгу відтворює послідовні три етапи здобуття знань: вміння репродукувати нові прийоми комунікативної поведінки, а не просто знати про них; вміння застосовувати нові поведінкові форми в нешаблонних ситуаціях; вміння аналізувати критично свою поведінку й оточення, виявляти помилки, упроваджувати інноваційні поведінкові моделі, які налагоджуватимуть ефективні комунікації (Крупський, Намлієв, 2014: 275).

Отже, тренінг є ефективною формою активного навчання, що поєднує блоки теоретичного та практичного відпрацювання навичок за досить короткий період часу. Структура тренінгу має включати: основну мету; урахування базових знань студентів; застосування інноваційних методів навчання, що сприятимуть пізнавальній діяльності студентів, їхній самостійності; високий рівень тренера-викладача щодо професійної компетентності; матеріально-технічне забезпечення курсу-тренінгу (документація, навчальні засоби, офісна техніка, обладнання, допоміжні матеріали тощо); визначення оцінювання учасників.

Головною метою тренінгу є не тільки набуття нових знань і навичок здобувачів вищої освіти, а набуття ними навичок командної взаємодії, спілкування, комунікативних умінь, вміння аналізувати та мотивувати до дослідницької діяльності всіх членів групи. Важливою умовою успішного проведення тренінгу є чітке структурування, планування: формулювання теми, акцентування на основних питаннях, розроблення деталізованого сценарію до кожного з них окремо, встановлення дедлайну, вивчення визначеної проблеми. Якщо тренінг проходить в онлайн-режимі, студенти набувають навичок роботи з комп'ютерними програмами, з обладнанням тощо.

Коуч (від англ. *coach* – «тренер») – це той, хто допомагає віднайти відповіді на особисті запитання студентів, він немає заготовлених відповідей та рішень щодо проблем учасників групи. Завдяки партнерській взаємодії викладач-коуч надихає студента на самостійність у виборі дій, досягнення успішного результату. Його завдання полягає в тому, щоб за допомогою запитань спрямувати студента на використання особистісних ресурсів для ефективної навчальної діяльності (Соколова, 2013).

Учена С. Романова у вітчизняній освіті запровадила дослідження технології коучингу. Вона зазначила, що коучинг – це взаємини між науково-педагогічним працівником і здобувачами освіти, коли коуч організовує процес пошуку учасниками найкращих відповідей на запитання, які в них виникають, сприяє їхньому розвитку, закріпленню нових навичок і досягненню успіху в майбутній діяльності (Романова, 2010: 83).

Погоджуємося з думкою науковців, які наголошують, що «коучинг – це сучасна технологія, яку створили для розвитку потенціалу людей і команд, для досягнення заздалегідь узгоджених цілей та докорінної зміни моделей поведінки, що приводить до розкриття внутрішнього потенціалу особистості» (Нежинська, Тименко, 2017: 6).

Під час застосування методу коучингу в освітній діяльності вся увага зосереджувалася на студентах, була створена позитивна атмосфера у групі. Нами задіявалися у здобувачів навички слухання, запитування та роздумів. Ми розуміли, що учасники після коуч-сесії будуть активно розмірковувати над проблемами, які виявили під час заняття.

Метою коучингу було вирішення завдання та проблем, знайти істинні причини даної проблеми, проаналізувати проблемний досвід, знайти альтернативні рішення, набути нових компетентностей, покращити навчальну діяльність, вибудувати траєкторію досягнення успіху, передбачити й унеможливити ризики.

Отже, за допомогою методу коучингу здобувачі вищої освіти розвивають нові навички, віру в себе, відповідальність за ухвалення своїх рішень у майбутньому, вчаться встановлювати пріоритетність виконання завдань, розширювати межі особистої свідомості, що продукує їхню професійну компетентність.

Ментор (від лат. *mentos* – «намір», «ціль», *mon-i-tor* – «той, хто наставляє») – це наставник, керівник, учитель. Людина з досвідом, яка супроводжує здобувача вищої освіти, у якого немає такого досвіду, допомагає студенту вдосконалювати професійні й особистісні компетентності. Ментор працює за правилом «Роби, як я» (Соколова, 2013).

Сучасний науково-педагогічний працівник має виконувати функцію ментора, а саме досвідченого і надійного наставника, порадирика, партнера для студента, який супроводжує його в освітньому процесі в закладі вищої освіти. Важливо усвідомити, що сучасний викладач і студент – це партнери. Проте не варто підмінювати поняття «друг» і «партнер». Адже досвідчений партнер – це авторитетна людина, якій можна довіряти, прислухатися до неї, зважаючи на її життєвий і професійний досвід.

Отже, натеper важливо, щоб навчально-педагогічні працівники вибудовували партнерські відносини зі здобувачами вищої освіти, що сприятиме активній навчальній та дослідницькій діяльності, набуттю професійних і особистісних компетентностей студентів. Адже невміла критика студентів, зверхність призводять до агресії, заниження самооцінки, негативного самонавіювання, ненависті, до небажання навчатися, а допомога та сприяння – до віри в себе, розкриття особистісного потенціалу. Тому, будучи партнером зі студентами, сучасний викладач завжди має бути зразком для наслідування, професіоналом, авторитетом, уміти швидко адаптуватися до заданих потреб, бути гнучким і справедливим. Науково-педагогічний працівник повинен уміти розкрити студента, віднайти ті схильності, що допоможуть йому себе реалізувати в майбутній професійній діяльності.

Тьютор (від лат. *tutorem* – «наставник», «опікун») – це університетський наставник, ним може бути викладач-психолог, куратор, аспірант, старший студент, учасники студентського самоврядування, завданням яких є посередництво між науково-педагогічним працівником і здобувачем вищої освіти, допомога в розробленні індивідуальних освітніх програм студентів, використання технологій дистанційного навчання, супроводження студентів у закладі вищої освіти, системах неформальної та неперервної освіти

(Яковенко, Корзюк, 2020). «Основне завдання викладача, який володіє тьюторською технологією, полягає в тому, щоб створити такі умови, де викладач-тьютор своїми діями сприяє ініціативі студента у виборі способів діяльності, їх перебудові в новій особистісній ситуації, заміні або відмові від дій» (Гвоздій, Устьянська, 2020: 146). Роль тьютора – це допомога у процесі самоосвіти й особистої відповідальності за навчальну та дослідницьку діяльність (на предмет плагіату), доведення інформації щодо академічної доброчесності, супровід та підтримка в освітньому процесі, психологічна допомога та підтримка студентської культури закладу вищої освіти.

Фасилітатор (англ. *facilitator*, від лат. *facilis* – «легкий», «зручний») – це людина, яка забезпечує комфортну групову комунікацію. Його завдання – забезпечувати дотримання правил зустрічі, її процедури та регламенту, допомагати учасникам сконцентруватися на їхніх цілях та змісті. Погоджуємося з думкою науковців, що «мета фасилітації – вирішити конкретні питання, проаналізувати проблемне поле і знайти вирішення конкретних проблемних зон. Методи фасилітації дозволяють зібрати ідеї, уточнити завдання, спланувати дії. Результатом фасилітаційної сесії має бути ухвалення конкретного рішення і пропозицій» (Лебідь, Бреус, 2017: 7). До методів фасилітації можна віднести case-study, ділові та рольові ігри, метод зворотного зв'язку, «світове кафе», опитування по колу, сторітелінг, мозковий штурм тощо.

На нашу думку, методи фасилітації (case-study, ділові та рольові ігри, зворотного зв'язку, «світове кафе», опитування по колу та мозковий штурм) у професійній діяльності викладачів-фасилітаторів допомагають студенту формуватися як особистість, розвивати пізнавальну діяльність, уміти формувати власну думку, генерувати інноваційні ініціативи, брати відповідальність за власні дії, розвивати креативність, ухвалювати рішення, співпрацювати в команді, швидко адаптуватися до змін, бути гнучкими у своїх діях тощо.

Едвайсер (*advisor*) – це консультант, радник, який виконує функції академічного наставника студента, що навчається за певною спеціальністю, здебільшого він практик (стейкхолдер) (Нові професії в сучасному освітньому просторі). На відміну від науково-педагогічних працівників, вони можуть надати корисні поради у своїй сфері діяльності.

Оскільки підготовка професійних фахівців в умовах ринкової економіки лежить на закладах вищої освіти, едвайзери / стейкхолдери, які залу-

чаються активно до розроблення освітніх програм і освітнього процесу, мають вагомий вплив як на надання якісних освітніх послуг, так і на підготовку майбутніх фахівців, які би задовольнили роботодавців та були конкурентоспроможними на ринку праці.

Висновки. Отже, застосування перелічених педагогічних ролей для сучасної системи освіти вищої школи сприятиме визначенню культурного та професійного зростання студента. Ці педагогічні напрями виконують визначену для них роль у становленні студента як особистості та професіонала протягом його навчання та в майбутньому професійному зростанні. Тому сучасний науково-педагогічний працівник має володіти компетентностями, які охоплюють нові педагогічні ролі, а саме:

- досконале знання предмета викладання – навчальний матеріал подавати доступно, структуровано, обґрунтовано; безперервна здатність пошуку нової інформації, її аналіз, узагальнення й імплементація в педагогічну діяльність; зацікавленість щодо інноваційних тенденцій у галузі науки та методів викладання;

- критичне мислення – сприятиме пошуку інформації та її перевірки, не опираючись на перше джерело; уміння ставити собі незручні запитання, тим самим спонукати себе до пошуку істини; здатності виходити поза зону комфорту та навчатися протягом усього життя;

- аналітичне мислення – уміння об'єктивно сприймати інформацію, вивчати та подавати її; дослідження, аналіз і узагальнення інформації з різних наукових джерел; сприяє встановленню проблем, їх вирішенню різними способами, уміння продукувати нові ідеї;

- емоційний інтелект – гарантуватиме усвідомлення та розуміння своїх емоцій та почуття інших учасників освітнього процесу; управління власними емоціями, соціальні здібності, що сприятимуть легшому досягненню заданих цілей у взаємодії з іншими людьми;

- адаптація – сприятиме гнучкості та результату в різних ситуаціях з окремими учасниками освітнього процесу; уміння сприймати різні погляди щодо проблемних ситуацій та сприйняття найбільш ефективних;

- результативна комунікація – дозволить здійснювати обмін інформацією заради досягнення розуміння та співпраці на шляху спільних цілей; урахувати не лише власні інтереси, прислухатися до інших, забезпечувати ефективний зворотний зв'язок; уміння проявити увагу до співрозмовника, вести невимушені розмови, бути відкритим та чесним з учасниками комунікації; перетворювати конфлікт на результат; формулювати свої думки чітко та зрозуміло, зважаючи на запити аудиторії; використання як вербальних, так і невербальних способів комунікації;

- етичність – сприятиме дотриманню академічної доброчесності та здатності поважати всіх учасників освітнього процесу; вибудовувати партнерські відносини зі здобувачами вищої освіти;

- результативне використання інноваційних методів викладання – забезпечить якісний вибір форм, методів та засобів навчання в межах одного заняття чи курсу дисципліни; неупереджене оцінювання;

- мотивація здобувачів вищої освіти – дозволить зацікавити студентів до поглиблення знань із дисципліни, викликати інтерес до дослідницької діяльності в межах теми вивчення; довести, що отриманні знання сприятимуть успішній реалізації студентів у майбутній професії;

- партнерство – забезпечить ефективну взаємодію учасників освітнього процесу та стимулюватиме співпрацю між студентами; взаємне дотримання основних принципів та домовленостей; підтримку менш активних студентів; підтримку прояву ініціативи;

- розвиток і саморозвиток – сприятиме розумінню інших, того, що навчатися та розвиватися потрібно упродовж усього життя, відповідно до їхніх потреб і вимог сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теорія і методика професійної освіти : навчальний посібник / Р. Гурін та ін. ; ред. З. Курлянд. Київ : Знання, 2012. 390 с.
2. Соколова Е. Анализ терминологического ряда «коуч», «ментор», «тьютор», «фасилитатор», «эдвайзер» в контексте непрерывного образования. *Непрерывное образование: XXI век*. 2013. Вып. 4. URL: <https://i1121.petrus.ru/journal/article.php?id=2171> (дата звернення: 14.07.2021).
3. Михайлова С. Тренер як професіонал. *Освіта.ua*. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/589/> (дата звернення: 17.07.2021).
4. Торн К., Маккей Д. Тренинг. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 208 с.
5. Крупський О., Намлієв Є. Професійна культура майбутнього менеджера: психолого-педагогічні аспекти й чинники формування. *Теорія і практика професійного становлення особистості в соціокультурному просторі* : монографія. Дніпропетровськ, 2014. С. 257–281.

6. Романова С. Коучинг як нова технологія у професійній освіті. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія «Педагогіка. Психологія». 2010. Вип. 3. С. 83–86.
7. Нежинська О., Тименко В. Основи коучингу : навчальний посібник. Київ ; Харків : Діса-Плюс, 2017. 220 с.
8. Яковенко Ю., Корзюк О. Нові ролі та функції викладача вищої школи в сучасних умовах. *Теорія та методика професійної освіти*. 2020. Вип. 23. Т. 2. С. 139–143.
9. Гвозд'їй С., Устянська О. Професійні ролі викладача вищої школи у підготовці майбутніх фахівців. *Освітлогічний дискурс*. 2019. № 1–2 (24–25). С. 141–160.
10. Лебідь Н., Бреус Ю. Компетенції викладача вищої школи в умовах партнерської взаємодії зі студентами. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*. 2017. № 1 (4). URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#search/nelja.lebid%40gmail.com> (дата звернення: 15.07.2021).
11. Нові професії в сучасному освітньому просторі. (У статті використані матеріали із блогу Ю. Коноваленко). *Онлайн-платформа неформальної освіти в Україні*. URL: <https://learnlifelong.net/novi-profesiyi-v-suchasnomu-osvitnomu/> (дата звернення: 20.07.2021).

REFERENCES

1. Hurin R. S, Kurlyand Z. N, Osypova T. Yu. ta in.; Kurlyand Z. N., red. *Teoriya i metodyka profesiyanoi osvity* [Theory and methods of vocational education]. Navch. posib. Kyiv: Znannya; 2012. 390 s. [in Ukraine].
2. Sokolova Ye. I. Analiz terminologicheskogo ryada “kouch”, “mentor”, “t’yutor”, “fasilitator”, “edvayzer” v kontekste nepreryvnogo obrazovaniya [Analysis of the terminological series “coach”, “mentor”, “tutor”, “facilitator”, “adviser” in the context of lifelong education]. *Nepreryvnoye obrazovaniye: XXI vek*. 2013; Vyp. 4, URL: <https://il21.petrsu.ru/journal/article.php?id=2171> (data zvernennya: 14.07.2021). [in Russian].
3. Mykhaylova Ye. Trener yak profesional [Coach as a professional]. *Osvita.ua* URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/589/> (data zvernennya: 17.07.2021) [in Ukraine].
4. Torn K., Makkey D. *Training*. [Training.] Sankt-Peterburg: Piter; 2001. 208 s. [in Russian].
5. Krups'kyi O. P., Namliyev Ye. V. Profesiyna kul'tura maybutn'oho menedzhera: psykholoho-pedahohichni aspekty y chynnyky formuvannya [Professional culture of the future manager: psychological and pedagogical aspects and factors of formation]. *Teoriya i praktyka profesiynoho stanovlennya osobystosti v sotsiokul'turnomu prostori*. Monohrafiya. Dnipropetrovs'k: Aktsent PP. 2014. S. 257–281. [in Ukraine].
6. Romanova S. M. Kouchinh yak nova tekhnolohiya v profesiyniy osviti [Coaching as a new technology in vocational education]. *Visnyk Natsional'noho aviatsiynoho universytetu*. Ser.: Pedahohika. Psykholohiya. 2010. vyp. 3. S. 83–86. [in Ukraine].
7. Nezhyns'ka O. O, Tymenko V. M. *Osnovy kouchynhu* [Basics of coaching]. Navch. posib. Kyiv; Kharkiv: Disa-Plyus; 2017. 220 s. [in Ukraine].
8. Yakovenko Yu. L., Korzyuk O. V. *Novi roli ta funktsiyi vykladacha vyshchoyi shkoly v suchasnykh umovakh* [New roles and functions of a high school teacher in modern conditions]. *Teoriya ta metodyka profesiyanoi osvity*. 2020. Vyp. 23. T. 2. S. 139–143. [in Ukraine].
9. Hvozdiy S., Ustyans'ka O. *Profesiyni roli vykladacha vyshchoyi shkoly u pidhotovtsi maybutnikh fakhivtsiv* [Professional roles of a higher school teacher in the training of future specialists]. *Osvitlohichnyy dyskurs*, 2019, № 1–2 (24–25). S. 141–160. [in Ukraine].
10. Lebid' N., Breus Yu. *Kompetentsiyi vykladacha vyshchoyi shkoly v umovakh partners'koyi vzayemodiyi zi studentamy* [Competences of a high school teacher in terms of partnership with students]. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*. 2017. № 1 (4). URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#search/nelja.lebid%40gmail.com> (data zvernennya: 15.07.2021) [in Ukraine].
11. *Novi profesiyi v suchasnomu osvit'omu prostori* [New professions in the modern educational space]. (U statti vykorystani materialy z blohu Yu. Konovalenko). *Onlayn-platforma neformal'noyi osvity v Ukrayini*. URL: <https://learnlifelong.net/novi-profesiyi-v-suchasnomu-osvitnomu/> (data zvernennya: 20.07.2021) [in Ukraine].